

УПОТРЕБИ НА АОРИСТА ВМЕСТО ИМПЕРФЕКТА В СЪВРЕМЕННИЯ БЪЛГАРСКИ ЕЗИК В ЛИНГВОДИДАКТОЛОГИЧЕН АСПЕКТ

**Красимира Алексова, Ласка Ласкова,
Данка Апостолова, Яна Сивилова**
Софийски университет „Св. Климент Охридски“
Михаела Московска

Българска академия на науките

Резюме. Работата разглежда от гледна точка на лингводидактологията като наука за езиковото обучение (както родноезиково, така и чуждоезиково) едно значимо явление в съвременната устна и писмена комуникация – замяната на имперфекта от аориста в случаи, в които би следвало да се употреби имперфект. Изследват се 4 типични контекста, в които се наблюдава тази замяна, като се отчитат спецификата на типа употреба на имперфекта, видът, лицето и числото на глагола. Разясняването на представените отклонения е важно за обучението по български език и като роден, и като чужд/втори, тъй като това би позволило на обучаваните да ги разпознават, да ги контролират в речта си и успешно да ги преодоляват. Акцентът в настоящата публикация е предимно върху обучението по български език като чужд/втори.

Ключови думи: лингводидактология; съвременен български език; имперфект; аорист; перцептуална лингвистика

1. Въведение

В тази работа се споделя виждането за нарастващата значимост в съвременния глобализиран свят на лингводидактологията като наука за езиковото обучение по роден и по чужд език (вж. Veselinov 2025), като освен това се застъпва схващането, че място в нея имат и важни развойни тенденции във функционирането на езиковите системи. Запознаването на обучаемите с някои езикови явления, разпространени в узуса, е значим фактор за усвояването на книжовните норми в процеса на обучението по даден език и като роден/първи, и като чужд/втори. Това би позволило и на родноезиковите носители, и на изучаващите езика като чужд/втори да разпознават тези не книжовни отклонения, да ги контролират в собствената си речева продукция и успешно да ги преодоляват при общуване в различни комуникативни сфери и ситуации.

Като се отчита това обстоятелство, в изложението последователно се анализират типични контексти в съвременната българска писмена практика, в които се наблюдава замяна на имперфекта (**И**) на първични глаголи и на оти-менни глаголи от несв. в. (всички непрефигирани, неопределени) в I и II спр. с аорист (**Ао**) от несв. в. Това е основният обект на изследователския интерес в настоящата работа. Той е значим от лингводидактологична гледна точка, тъй като проучването и анализирането на това нерядко узуално отклонение ще подпомогне „поддържането на висок образователен стандарт и удовлетво-ряване на неизменната потребност от синхронизиране на усложняващите се познавателни нужди“ (Veselinov 2023, p. 8). Те, от своя страна, ще допринесат за развиване на така необходимите съвременни обучителни техники и обра-зователни технологии (Veselinov 2023, p. 8), а това е една от важните цели на лингводидактологията.

Въпреки че узуалната замяна на **И** от **Ао** при посочените групи глаголи се наблюдава нерядко в писмената и устната реч на носители на българския език като първи, което обуславя важноста на явлението за родноезиковото обуче-ние, в настоящата работа анализите са насочени към значимостта му при ус-вояването на българския език като чужд/втори (БЕЧ/В). Това ограничаване на конкретния предмет се предопределя от същността на задачите и подходите при двата типа езиково обучение.

Застъпването тук виждане за необходимостта от представяне на узуалната замяна на **И** от **Ао** при посочените глаголи от несв. в. в процеса на обуче-ние по БЕЧ/В намира своето основание и в отличителните характеристики на комуникативните компетентности за съответните нива на владеење на чужд/ втори език според Общата европейска референтна езикова рамка (ОЕРЕР, вж. Council of Europe, 2020). Това узуално явление би трябвало да бъде разглеж-дано на релевантните нива преди достигане и в процеса на достигане до ниво C1, тъй като според ОЕРЕР в края на ниво C1 обучаемите следва да могат да създават ясен, добре структуриран и детайлен текст по сложни теми, демон-стрирайки умело използване на подходящи модели и свързващи думи, които правят текста кохерентен“ (Council of Europe, 2020, p. 175, преводът наш), както и да „могат да се изразяват свободно, непринудено и гладко, почти без усилие“ (Council of Europe, 2020, p. 175, преводът наш). Следователно в края на обучението в рамките на ниво C1 от обучаемите се очаква не само да вла-деят формообразуването и да познават основното значение и употребите на времената (в случая – на **И** и **Ао**), но и уместно и умело да използват съответ-ните книжовни модели включително в случаи, в които в узуса се наблюдават отклонения от тях.

Възприетата в тази работа теоретична рамка се основава на вижданията на Г. Герджиков за опозициите, които изграждат българската темпорална систе-ма. Тук **Ао** се разглежда като време, което изразява *предходност на действи-*

ето спрямо акта на комуникацията. Семантичните диференциатори, които изграждат инвариантното му значение в съвременния български език, са *предходност*, *неследходност*, *неиндиректност* (*неотносителност*), *неперфектност* (*нерезултативност*) (вж. Gerdzhikov 1976; 2013, pp. 43 – 54; Aleksova 2003). За разлика от него **И** кодира *действие, едновременно спрямо миналия момент*, за който се мисли или говори. Това време се отличава с диференциаторите *непредходност*, *неследходност*, *индиректност* (*относителност*), *неперфектност* (*нерезултативност*) (вж. Gerdzhikov 1976, 2013, p. 45; Aleksova 2003). И **Ао**, и **И** са единично маркирани, но с различни признаци – **Ао** носи признака *предходност*, а **И** – признака *индиректност* (*относителност*). Двете времена се отличават и по своята ориентация – **Ао** е ориентиран спрямо *акта на комуникацията*, а **И** – спрямо *миналия ориентационен момент*.

За разлика от широкото обсъждане на инвариантните значения на **И** и **Ао**, на отношенията между тях и на взаимодействието им с глаголните видове (вж. напр. Aleksandrov 2010; Aleksova 2003; Chakarova 2015; Gerdzhikov 1976, 2013; Kutsarov 1989, 1990, 2007; Maslov 1981; Marovska 1991, 2013; Nitsolova 2008; Pashov 1976; Penchev 1976; Stoyanov, ed., 1983 и мн. др.), замяната на **И** от **Ао** в речевата продукция на родноезиковите носители е била обект на проучване по-рядко. В монографията си от 2017 г. Ст. Абазова подкрепя с примери от речевата практика замяната на първични глаголи от несв. в. в **И** при актуалната му и при повторителната му употреба от **Ао** в несв. в. (Abazova 2017). Като доказателство за основателността на наблюденията служат и резултатите от непредставителна анкета сред ученици и студенти, показателна за езиковите предпочитания на младото поколение. В нея от респондентите се изисква да запишат звучащата според тях най-естествено и най-добре форма на няколко глагола, посочени в скоби, в конкретни изречения. Контекстите еднозначно изискват употреба в актуално или съответно в повторително значение на **И** на неопределни (първични) несвършени глаголи в 1 л., ед. ч. и в мн. ч. При всички случаи преобладават отговорите с **И** форма, но те са по-чести в контекстите, указващи актуално значение на **И** – средно за всички позиции от този тип употреба 75.2% от респондентите са записали **И** форма (Abazova 2017, p. 98), за разлика от контекстите с очакван итеративен **И** – средно за всички позиции от този тип употреба 63.4% от респондентите са използвали **И** (Abazova 2017, p. 92). Наличието обаче средно на 21.2% респонденти, предпочели **Ао** вм. актуален **И**, и средно на 34.8%, записали **Ао** форма вм. повторителен **И**, говори за известно разколебаване на употребите на **И** на неопределни (първични несвършени) глаголи от I и II спр. в 1 л., ед. ч. и в мн. ч. (с различна **Ао** и **И** основа) в двата вида контексти (вж. Abazova 2017, pp. 91 – 99). Теоретичните разработки, емпиричните данни и резултатите от анкетното допитване на С. Абазова са база, върху която стъпва настоящото изследване.

В тази работа като основен метод за обработка на емпиричните данни е използван лингвистичният анализ. Примерите са извлечени от интернет и от електронни ресурси¹.

2. Употреби на аорист вместо имперфект

В настоящата част се представят и анализират замени на **И** от **Ао** в целенасочено подбрани примери с форми на глаголи от несв. в. от I спр. (без 5. разред) и от II спр., 1. разред, при които **И** и **Ао** основа ясно се разграничават по темпоралната гласна. Интересът тук е насочен към първични по произход глаголи от несв. в., „които не са образувани от някоя друга дума в езика“, и към несвършени по вид глаголи, „които се извеждат от имена“ (Stoyanov, ed., 1983, p. 260), напр. *жив* – *живея* (вж. Пиева et al. 1999, p. 132). Следователно фокусът е поставен върху непрефигирани несвършени по вид глаголи, които са непределни, като според застъпването тук виждане пределността се изразява от присъединяваната представка.

От гледна точка на лингводидактологията е важно да се отбележи, че разглежданите по-долу употреби на **И** от несв. в. (вж. подчасти от 2.1 до 2.4) обикновено се представят при въвеждането на **И** на ниво B1. Като се отчита комуникативният опит на обучаемите при устно и писмено общуване на български език, е подходящо и целесъобразно особено на по-високите нива (C1 и C2) анализираниите узуални замени на **И** от **Ао** на интересующите ни глаголи от несв. в. да бъдат посочвани, онагледявани и разглеждани в конкретни контексти с примери от автентични източници.

2.1. Първият тип контексти, в които се наблюдава замяна на **И** от **Ао**, съдържа актуален **И** на непрефигирани глаголи от несв. в. в конкретно-процесното му значение за означаване на единично минало действие в процеса на неговото протичане в момент от миналото, изясняващ се от контекста. В примери (1) и (2) е употребен **Ао** от несв. в. в 1 л., ед. ч. (*мислих*) и в 1 л., мн. ч. (*живяхме*), макар че се представят действия, едновременно с минал ориентационен момент, които се очаква да бъдат означени с форми за **И** от несв. в. (*мислех*; *живеехме*).

(1) *Мислих* (вм. *мислех*), *че ще умрем, трябваше да ми кажеш!*² (БНК)

(2) *По това време живяхме* (вм. *живеехме*) *в Редута. Кооперация с три входа и супер много деца.* (<https://licatanagrada.com/igrite-na-90/>, 27.12.2024)

2.2. Вторият тип контексти е разновидност на актуалната употреба на **И**, тъй като включва паралелно протичащи действия, едновременно с миналия момент. В него проучваната замяна на **И** от **Ао** при разглежданите групи глаголи от несв. в. се наблюдава най-вече в сложни съставни изречения, в които подчиненото обстоятелствено изречение е въведено с *когато* или *докато*, а едновременно протичащите действия би следвало да бъдат изразени с **И** от несв. в. В (3) се описват две паралелно развиващи се действия в интервал от

няколко години: пребиваване (*живея*, I спр.) и обучаване в бойни изкуства. Подчинителният съюз *докато* също насочва към употреба на форма за **И** от несв. в. (*живеех*), но тя е заменена от автора на изказването с **Ао** (*живях*):

(3) *Много хора са забелязвали приликата, особено през последните три години, докато **живях** (вм. *живеех*) и се обучавах на бойно изкуство сред саксонците — допълни той.* (БНК)

В (4) е употребен **Ао** както на първичен несвършен глагол от II спр., 1 л., ед. ч. (*учих*), така и на отименния глагол в несв. в., I спр., 1 л., ед. ч. (*живях*), въпреки че контекстът предполага **И** от несв. в. за паралелно реализиращи се действия в миналия момент (времето на създаване на „Короната“).

(4) *Написах „Короната“ още след участието ми в Гласът, по това време **живях** и *учих* в Дания.* (<https://life.dir.bg/shou/aya-ot-glasat-na-balgariya-s-debyutna-pesen-koronata-video>, 27.12.2024)

Замяна на **И** от **Ао** е налице и във форми за мн. ч. на първични и на извеждащи се от имена несвършени глаголи както от I спр. (вж. (5), така и от II спр. (вж. (6):

(5) *Между простия обяд и още по-простата вечеря се нанесохме в стаята си близо до кухнята, после се разходихме [...] и отново се върнахме в параклиса, за да чуем месата, която монасите **пяха** (вм. *пееха*), докато ти спеше в скута на Хелън.* (БНК)

(6) *Докато **спяха** (вм. *спяха*) домашните, не скучах.* (<https://www.bg-mamma.com/?topic=1511631.2280>, 28.11.2023 г.)

В (7) се наблюдава интересна комбинация на форми, които следва да изразят завършеност на единично действие на фона на друго незавършено минало действие.

*Коледна украса обаче имаме, макар и малко със закъснение тази година. Горкото дете напълно се шашина, защото мъжът ми я прави докато тя **сна** (вм. *спеше*).* (<https://www.bg-mamma.com/?topic=246741.45>, 26.11.2023 г.)

Може да се предположи, че тук влияние върху появата на **Ао** форма за фоновото действие в подчиненото изречение (*сна*) е оказала контактната употреба на глагол от несв. в. в **Ао** (*прави*), с който всъщност се означава продължително паралелно протичащо действие. Този пример е показателен и за това, че при изследваните глаголи замяната на **И** от **Ао** не се ограничава само до 1 л., ед. ч. и цялото мн. ч. – откриват се, макар и по-рядко, форми за 3 л., ед. ч. (*докато тя **сна***), както констатира и С. Абазова (Abazova 2017, pp. 100 – 106).

2.3. Третият тип контексти, в които **И** на първични или на извеждащи се от имена глаголи в несв. в. от I и II спр. (с различни темпорални гласни в **И** и **Ао**) бива заменян в узуса от **Ао**, предполагат употреба на обобщен (не-актуален) **И** от несв. в. за изразяване на повторителни или обичайни действия в миналото. В следващите примери на мястото на очакваните форми за

повторителен или хабитуален **И** на изследваните групи глаголи от несв. в., I спр. (вж. (9) и от II спр. (вж. (8) авторите на изказванията са употребили **Ао** от несв. в.

(8) *Миналото лято (на годинка и нещо) пробвах да я къпя, но не искаше и плачеше. Това лято едва я **вадих** (вм. **вадех**) от водата, само в морето искаше да стои.* (<https://www.bg-mamma.com/?topic=674717>, 27.12.2023)

В пример (9) глаголът *играя* би следвало да бъде в **И** (*играех*), тъй като става дума за продължителни, повтарящи се действия (играене на волейбол), обичайни за дълъг минал интервал от време (периода на детството). Авторът обаче е предпочел **Ао** форма (*играх*) в несв. в.

(9) *От мухлясалите общежития и зали, в които **играх** (вм. **играех**) като дете, до най-великите спортни съоръжения на света – волейбола ми позволи да ги видя и да оценя различни култури, религии, националности и общества, които са способни да се обединят, за да играем играта, която всички обичаме.* (<https://pa-media.net/news.php?extend.3594>, 27.12.2023)

В (10) и (11), принадлежащи също към третия тип контексти с наблюдавана замяна на **И** от **Ао** при изследваните глаголи от несв. в., се съдържат форми за 1 и 3 л., мн. ч. в **Ао** вм. в **И**, които онагледяват анализираната замяна и в мн.ч.

(10) *Когато го заведохме за първи път миналата година, беше на 7 м. Тогава му **топихме** (вм. **топяхме**) само крачетата.* (<https://www.bg-mamma.com/?topic=674717.15>, 27.12.2023 г.)

(11) *БКП си **правиха** (вм. **правеха**) пътищата само за себе си. Само едно ме е яд, че Живков не беше родом от Варна, сега и Хемус **щяхме** да имаме!* (<https://dnes.dir.bg/comments/izbori2013-severnata-skorostna-tangenta-21341252?page=2>, 23.12.2023 г.)

Базата данни за настоящото изследване съдържа множество примери от този тип контексти, при това не само с високочестотни глаголи. Това откроява непренебрежимо узуално явление, което трябва да се отчита и анализира системно при работа с автентични текстове в процеса на обучението и по БЕЧ/В.

2.4. Четвъртият тип контексти, в които се явява **Ао** вместо окачвания **И**, се наблюдава в сложни съставни изречения, в които в рамките на едновременно с миналия момент действие, изразено с първични и с извеждащи се от имена глаголи от I и II спр. (с различна **Ао** и **И** гласна) в **И** от несв. в. в конкретно-процесното му значение, се реализира еднократно действие, кодирано с глагол от св. в. в **Ао**. Замяната на **И** с форма за **Ао** от несв. в. е особено характерна за подчинени изречения, въведени с *докато* (вж. (12)).

(12) *Докато **четох** (вм. **четях**) писмата ѝ, на мене ми хрумна нещо...* (БНК)

Следващите примери показват, че замяната на **И** с **Ао** в четвъртия тип контексти е налична не само в 1 л., ед. ч. – вж. (12), и в трите лица на множествено число – вж. (13), (15) и (16), но и във 2 л., ед. ч. – вж. (14).

(13) *Докато **говорихте** (вм. **говорехте**) с мистър Мъкуийн, мина ли някой по коридора пред вратата?* (CBWC)

(14) *Не искам да те плаша, приятелю, но **докато сна** (вм. **спеше**), видях доста от Прокълнатите земи.* (БНК)

Базата данни, събирана за настоящото изследване, изобилства с примери за наблюдавания четвърти тип контексти със замяна на **И** от **Ао** при форми за 3 л., мн. ч. (вж. напр. (15)).

(15) *Хората държаха цветя и вдигнаха юмруци, **докато пазиха** (вм. **пазеха**) минута мълчание, а минаващи коли свиреха с класони в знак на солидарност.* (CBWC)

Показателен е фактът, че появата на **Ао** в типичен за **И** контекст от разглеждания тук четвърти вид контексти се регистрира дори в заглавията на медийни публикации:

(16) *Санданско семейство разказва: Крадци обреха къщата ни, **докато ходихме** (вм. **ходехме**) по лекари* (https://blitz.bg/obshtestvo/sandansko-semeystvo-razkazva-kradtsi-obrakha-kshchata-ni-dokato-khodikhme-po-lekari-no-politsaite_news491389.html, заглавие, 28.11.2023 г.)

Добре известно е, че заглавието има представителна за текста функция. Това означава, че е употребата на **Ао** вместо **И** тук едва ли се дължи просто на недоглеждане. По-скоро може да се допусне, че замените от разглеждания тип са толкова характерни за съвременния узус, че езиковият усет на автора дори не ги регистрира като отклонение от нормата. Доколкото медиите имат определена роля за формирането на езиковия вкус на поколенията, не би трябвало този факт да бъде подминаван и пренебрегван и в лингводидактологичен план.

Като обобщение на анализирания дотук четири типа контексти със замяна на **И** от **Ао** при първични или изхождащи се от имена глаголи в несв. в., I и II спр. би следвало да се подчертае, че с оглед на наблюдаваните узуални практики затвърждаването на употребите на **Ао** и **И** в процеса на обучението по БЕЧ/В е необходимо да се прави не поотделно за всяко от двете времена, а въз основа на съпоставянето и отграничаването на основните им употреби в съответните контексти след въвеждането им на ниво В1. Придобитите знания и умения е нужно да бъдат системно надграждани на ниво В2, включително и с други употреби в съответните контексти, и целенасочено задълбочавани на следващите по-високи нива С1 и С2 при работата с автентични текстове чрез анализи на примери от устната и писмената речева практика, които да спомогнат за отчетливото разпознаване и успешното преодоляване на узуалните отклонения от изучаващите БЕЧ/В.

3. Заключение

В настоящото изследване са анализирани и онагледени чрез конкретни примери четири основни типа контексти, в които изискващата се глаголна форма за **И** в индикатив на първични глаголи и на извеждащи се от имена глаголи от несв. в. (от типа *жив – живея*) в узуса се заменя от съответната форма за **Ао** в несв. в. Най-често тази замяна се наблюдава в 1 л., ед. ч. и в цялото множествено число, като съществуват и случаи, макар и не толкова чести, с 2 и 3 л., ед. ч., в които според предварителните очаквания окончанието *-ше* (явяващо се само в **И**) би следвало да възпрепятства анализираната тук замяна.

Причината за появата на **Ао** вместо **И** в четирите типа контексти е възможно да се потърси в специфичното комбиниране на семантиката на **Ао** – действие, приключило преди акта на комуникацията, с видовото значение на тези първични или отименни глаголи от несвършен вид, които са и непределни – изразяват некомплексно, неизчерпано, незавършено действие в процес на развой. Възможно е в езиковото съзнание на родноезиковите носители в случая да изпъква именно вътрешната развойност на действието като незавършен процес, изразена от посочените несвършени глаголи, а не толкова фактът за приключването му преди акта на комуникацията.

Би могло да се допусне и друго обяснение, според което в изследваните 4 типа контексти значенията *действие, предходно спрямо акта на комуникация (Ао)*, и *действие, едновременно с миналия ориентационен момент* и поради това *индиректно* спрямо акта на комуникация (**И**), се обединяват в по-общото значение *действие в миналия план* – т.е. *минало (претеритно) действие*, без значение каква е основната му ориентация – дали то е ориентирано спрямо акта на комуникация, или спрямо миналия момент. Подобно виждане, но отнасящо се до итеративния **И** на първичните глаголи от несв. в., заменян от **Ао** в несв. в., изказва и Ст. Абазова: „в редица контексти повторителният имперфект се измества от общофактическия аорист и започва да се изразява някаква обща претеритност, т.е. действието се представя като общ факт в миналото“ (Abazova 2017, p. 93).

Освен това Ст. Абазова допуска, че освен социокултурните фактори (малко четене на художествена литература, лоши преводи, влияние на чужди езикови модели), благоприятстващи замяната на повторителен **И** на първичен несвършен глагол от **Ао**, а в единични случаи и от други темпорални и евиденциални форми, съществуват „вътрешноезикови фактори, които благоприятстват смесването на имперфект и аорист при несвършените глаголи“ (Abazova 2017, p. 93). Към вътрешноезиковите фактори авторката включва: от една страна, наличната „тенденция за промяна в плана на съдържанието при имперфекта: загубата на итеративността на имперфекта, при която остава само значението отнесеност на действието към миналото, а то се изразява с аорист“ (Abazova 2017, p. 93), като тази тенденция при итеративните упо-

треби на **И** се е разпространила впоследствие и върху актуалния **И** (Abazova 2017, p. 99); и от друга страна, стремежа за уеднаквяване на парадигмите – срв. „най-многобройната група глаголи – от **III** новобългарско спрежение, не различават аористната и имперфектната основа и стремежът за уеднаквяване на парадигмите води до смесване на основите и при глаголи, които ги различават“ (Abazova 2017, p. 93).

Представените допускания изискват задълбочена аргументация, тъй като те предполагат реорганизация на признаците, изграждащи опозициите в българската темпорална система. Освен това при обосноваването им трябва да се отчете историческият развой на темпоралните основи и на окончанията на двете времена (вж. по този въпрос у Ganeva 2018). Но това е задача на по-обширно изследване, включващо и съпоставка на различни гледни точки за противопоставянето между **И** и **Ао**, за взаимодействието им с глаголните видове и за съчетаването им с определени типове лексикални показатели.

Проучването на узуалните замени на **И** от **Ао** е значимо за лингводидактологията, тъй като отчитането им при преподаването и при усвояването на БЕЧ/В съществено би допринесло за усъвършенстване на езиковата компетентност като неизменна интегрална част на комуникативната компетентност (вж. Council of Europe, 2020, pp. 129 – 142, p. 130, p. 132; срв. и с Vucheva 2016, p. 22: „граматичният компонент (който присъства във всички равнища на езиковата конфигурация) е основен за изграждането на езиковата компетентност“; „граматиката не само слага своя отпечатък върху лексиката; тя е основата на езиковата компетентност, а оттам – и на комуникативната компетентност“). Изказаното тук мнение се съотнася и с виждането, че европейският концептуален модел в развитието на теорията и практиката на чуждоезиковото обучение „се вписва в комуникативната ориентация на чуждоезиковото обучение“ (Veselinov 2006, p. 3).

Изследваните контексти на замяна на **И** от **Ао** при проучваните глаголи от несв. в. са значими и за подготовката на бъдещи преподаватели по български език като роден, втори или чужд, за преводачите от и на български език, за преподаването на БЕЧ/В у нас и в чужбина, а и с оглед на създаването на учебници и учебни помагала по български език като роден/първи или като чужд/втори. Смятаме, че задълбочените проучвания и анализи на съвременни узуални явления при употребата на времената в българския език биха допринесли за обогатяване на „професионално квалификационната експертиза“ (Veselinov 2024, p. 8) на преподавателите по български език (и като роден, и като чужд/втори), а оттам и на тяхната лингводидактологична компетентност (терминът е на Д. Веселинов (Veselinov 2024, p. 7), което, от своя страна, може да се интерпретира и като стъпка в „изграждането на системно-функционален професионално квалификационен портрет на съвременния лингводидактолог и професиограма на иновативния преподавател по чужди езици и култури“ (Veselinov 2024, p. 8).

Представените тук типове контексти на замяна на **И** от **Ао** са първа стъпка в изготвянето на анкета с носители на българския език като първи, която цели да установи дали при перцепция на типични за **И** контексти с първични несвършени глаголи и с отименни глаголи от несв. в., I и II спр. респондентите, водени от езиковия си усет, показателен и за езиковия узус, употребяват изисквания се от контекста **И** от несв. в., или предпочитат **Ао** форма в несв. в. Това анкетно допитване и анализът на получените резултати са свързани с конкретна реализация на цели и задачи на съвременната перцептуална лингвистика.

Благодарности и финансиране

Това изследване е финансирано от Европейския съюз – NextGenerationEU, чрез Националния план за възстановяване и устойчивост на Република България, проект SUMMIT BG-RRP-2.004-0008-C01.

БЕЛЕЖКИ

1. Български национален корпус (БНК) (<http://dcl.bas.bg/bulnc>), Български национален референтен корпус BulTreeBank (БНРК) (<http://www.webclark.org>), Парламентарен корпус ParlaMint-BG 3.0 (ПК) (https://www.clarin.si/ske/#dashboard?corpname=parlamint40_bg), CLASSLA Bulgarian Web Corpus (CBWC) (https://www.clarin.si/ske/#dashboard?corpname=classlaweb_bg).
2. Правописът и пунктуацията на примерите са запазени в оригиналния им вид според първоизточниците.

ЛИТЕРАТУРА

- АБАЗОВА, С., 2017. *Аорист и имперфект в българския език днес*. София: Парадигма. ISBN 978-954-326-330-1.
- АЛЕКСАНДРОВ, А., 2010. Класификацията на българските глаголни времена според ориентационните им моменти. В: АЛЕКСАНДРОВ, А. & Р. РУСИНОВА (съст.). *Помагало по българска морфология. Глагол*, с. 109 – 119. Шумен: Издателство ИВИС. ISBN 978-954-8387-66-8.
- АЛЕКСОВА, Кр., 2003. Синтагматичната неутрализация на граматическите опозиции като причина за различните състояния, които морфологичната система може да заема (върху материал от темпоралната система на българския език). В: *Научни трудове на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“*, т. 41 – Филология, кн. 1, с. 147 – 166. ISSN 0861-0029.
- ВЕСЕЛИНОВ, Д., 2006. Европейски измерения на съвременното чуждоезиково обучение. *Образование*, 5, с. 3 – 21. ISSN: 0861-475X.

- ВЕСЕЛИНОВ, Д., 2023. Лингводидактологично полувековие. *Чуждоезиково обучение*, Т. 50, № 1, с. 7 – 8. ISSN 0205–1834 (Print), 1314–8508 (Online).
- ВЕСЕЛИНОВ, Д., 2024. Лингводидактологични измерения на иновативната образователна среда. *Чуждоезиково обучение*, Т. 51, № 1, с. 7 – 9. ISSN 0205–1834 (Print), 1314–8508 (Online).
- ВЕСЕЛИНОВ, Д., 2025. Лингводидактология и изкуствен интелект. *Чуждоезиково обучение*, Т. 52, № 1, с. 7 – 8. ISSN 0205–834 (Print), 1314–8508 (Online).
- ВУЧЕВА, Е., 2016. За неизбежното завръщане на граматиката. *Чуждоезиково обучение*, Т. 43, № 1, с. 20 – 32. ISSN 0205–1834 (Print), 1314–8508 (Online).
- ГАНЕВА, Г., 2018. История на граматическите основи. София: Панев Пъблишинг. ISBN 978-619-90789-1-4.
- ГЕРДЖИКОВ, Г., 1976. Българските глаголни времена като система. В: ПАШОВ, П. & Р. НИЦОЛОВА (съст.). *Помагало по българска морфология. Глагол*, с. 224 – 229. София: Наука и изкуство.
- ГЕРДЖИКОВ, Г., 2013. Характерът на морфологическите опозиции и организацията на многочленните системи. В: ГЕРДЖИКОВ, Г. *Избрани студии и статии по езикознание*, с. 31 – 54. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“. ISBN 978-954-07-3528-3.
- ИЛИЕВА, К. и кол., 1999. *Словообразователен речник на съвременния български книжовен език*. София: Академично издателство „Проф. Марин Дринов“. ISBN 954-430-537-8.
- КУЦАРОВ, И., 1989. Още едно мнение за характера на противопоставянето аорист/имперфект. *Съпоставително езикознание*, Т. 14, № 4, с. 45 – 49. ISSN 0204-8701.
- КУЦАРОВ, И., 1990. За деветчленната категория време на глагола в съвременния български език. *Научни трудове на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“*, Т. 28, № 1, Филология, с. 5 – 13. ISSN: 0861-0029.
- КУЦАРОВ, И., 2007. *Теоретична граматика на българския език. Морфология*. Пловдив: Университетско издателство „Паисий Хилендарски“. ISBN 978-954-423-376-1.
- МАРОВСКА, В., 1991. Пореден опит за интерпретация на глаголната опозиция аорист/имперфект. *Съпоставително езикознание*, 1991, № 6, с. 56 – 66. ISSN 0204-8701.
- МАРОВСКА, В., 2013. *Референция и рефериране в света на езика*. Пловдив: Университетско издателство „Паисий Хилендарски“, ISBN 978-954-423-858-2.

- МАСЛОВ, Ю., 1981. *Граматика болгарского языка*. Москва: Высшая школа.
- НИЦОЛОВА, Р., 2008. *Българска граматика. Морфология*. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“. ISBN 978-954-07-5644-8.
- ПАШОВ, П., 1976. Българските глаголни времена (за основните им значения и онагледяването им със схеми и формули). В: ПАШОВ, П. & Р. НИЦОЛОВА (съст.). *Помагало по българска морфология. Глагол*, с. 186 – 209. София: Наука и изкуство, 1976.
- ПЕНЧЕВ, Й., 1976. Към въпроса за времената в съвременния български език. В: ПАШОВ, П. & Р. НИЦОЛОВА (съст.). *Помагало по българска морфология. Глагол*, с. 230 – 251. София: Наука и изкуство.
- СТОЯНОВ, С., (гл. ред.), 1983. *Граматика на съвременния български книжовен език. Т. 2. Морфология*. София: Издателство на Българската академия на науките.
- ЧАКЪРОВА, К., 2015. Към въпроса за противопоставянето аорист – имперфект в съвременния български език. В: *Да (пре)откриваш думите. Юбилеен сборник, посветен на проф. д.ф.н. Вера Маровска*. Пловдив: Университетско издателство „Паисий Хилендарски“, с. 49 – 62. ISBN 978-619-202-081-1.

Acknowledgements & Funding

This study is financed by the European Union-NextGenerationEU, through the National Recovery and Resilience Plan of the Republic of Bulgaria, project SUMMIT BG-RRP-2.004-0008-C01.

REFERENCES

- ABAZOVA, S., 2017. *Aorist i imperfekt v balgarskia ezik dnes*. Sofia: Paradigma [in Bulgarian]. ISBN 978-954-326-330-1.
- ALEKSANDROV, A., 2010. Klasifikatsiyata na balgarskite glagolni vremena spored orientatsionnite im momenti. In: ALEKSANDROV, A. & R. RUSINOVA (Eds.). *Pomagalo po balgarska morfologia. Glagol*, pp. 109 – 119. Shumen: Izdatelstvo IVIS [in Bulgarian]. ISBN 978-954-8387-66-8.
- ALEKSOVA, Kr., 2003: Sintagmatichnata neutralizatsia na gramaticheskite opozitsii kato prichina za razlichnite sastoyania, koito morfologichnata sistema mozhe da zaema (varhu material ot temporalnata sistema na balgarskia ezik). *Nauchni trudove na Plovdivskia universitet „Paisiy Hilendarski“*, vol. 41 – *Filologia*, no. 1, pp. 147 – 166. [in Bulgarian]. ISSN 0861-0029.

- CHAKAROVA, K., 2015. Kam vaproa za protivopostavyaneto aorist – imperfekt v savremennia balgarski ezik. V: *Da (pre)otkrivash dumite. Yubileen sbornik, posveten na prof. d.f.n. Vera Marovska*. Plovdiv: Universitetsko izdatelstvo „Paisiy Hilendarski“, pp. 49 – 62. [in Bulgarian]. ISBN 978-619-202-081-1.
- COUNCIL OF EUROPE, 2020. *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. – Companion Volume*. Strasbourg: Council of Europe Publishing. Available at: www.coe.int/lang-cefr. [Viewed 2024-12-27]. ISBN 978-92-871-8621-8.
- GANEVA, G., 2018. *Istoria na gramaticheskite osnovi*. Sofia: Panev Publishing [in Bulgarian]. ISBN 978-619-90789-1-4.
- GERDZHIKOV, G., 1976. Balgarskite glagolni vremena kato sistema. In: PASHOV, P. & R. NITSOLOVA (Eds.). *Pomagalo po balgarska morfologia. Glagol*, pp. 224 – 229. Sofia: Nauka i izkustvo [in Bulgarian].
- GERDZHIKOV, G., 2013. Harakterat na morfologicheskite opozitsii i organizatsiyata na mnogochlennite sistemi. In: GERDZHIKOV, G. *Izbrani studii i statii po ezikoznanie*, pp. 31 – 54. Sofia: Universitetsko izdatelstvo “Sv. Kliment Ohridski” [in Bulgarian]. ISBN 978-954-07-3528-3.
- ILIEVA, K. et al., 1999. *Slovoobrazuvatelen rechnik na savremennia balgarski knizhoven ezik*. Sofia: Akademichno izdatelstvo “Prof. Marin Drinov” [in Bulgarian]. ISBN 954-430-537-8.
- KUTSAROV, I., 1989. Oshte edno mnenie za haraktera na protivopostavyaneto aorist/imperfekt. *Sapostavitelno ezikoznanie*, vol. 14, no. 4, pp. 45 – 49 [in Bulgarian]. ISSN 0204-8701.
- KUTSAROV, I., 1990. Za devetchlennata kategoria vreme na glagola v savremennia balgarski ezik. *Nauchni trudove na Plovdivskia universitet “Paisiy Hilendarski”*, vol. 28, no. 1, Filologia, pp. 5 – 13 [in Bulgarian]. ISSN: 0861-0029.
- KUTSAROV, I., 2007. *Teoretichna gramatika na balgarskia ezik. Morfologia*. Plovdiv: Universitetsko izdatelstvo “Paisiy Hilendarski” [in Bulgarian]. ISBN 978-954-423-376-1.
- MAROVSKA, V., 1991. Poreden opit za interpretatsiya na glagolnata opozitsiya aorist/imperfekt. *Sapostavitelno ezikoznanie*, 1991, № 6, pp. 56 – 66. [in Bulgarian]. ISSN 0204-8701.
- MAROVSKA, V., 2013. *Referentsia i referirane v sveta na ezika*. Plovdiv: Universitetsko izdatelstvo „Paisiy Hilendarski“ [in Bulgarian]. ISBN 978-954-423-858-2.
- MASLOV, YU., 1981. *Grammatika bolgarskogo yazyka*. Moskva: Vysshaya shkola [in Russian].

- NITSOLOVA, R., 2008. *Balgarska gramatika. Morfologia*. Sofia: Universitetsko izdatelstvo "Sv. Kliment Ohridski" [in Bulgarian]. ISBN 978-954-07-5644-8.
- PASHOV, P., 1976. Balgarskite glagolni vremena (za osnovnite im znachenia i onagledyavaneto im sas shemi i formuli). In: PASHOV, P. & R. NITSOLOVA (Eds.). *Pomagalo po balgarska morfologia. Glagol*, pp. 186 – 209. Sofia: Nauka i izkustvo [in Bulgarian].
- PENCHEV, Y., 1976. Kam vaprosa za vremenata v savremennia balgarski ezik. In: PASHOV, P. & R. NITSOLOVA (Eds.). *Pomagalo po balgarska morfologia. Glagol*, pp. 230 – 251. Sofia: Nauka i izkustvo [in Bulgarian].
- STOYANOV, S. (Ed.). 1983. *Gramatika na savremennia balgarski knizhoven ezik. T. 2. Morfologia*. Sofia: Izdatelstvo na Balgarskata akademia na naukite [in Bulgarian].
- VESELINOV, D., 2006. Evropeyski izmereniya na savremennoto chuzhdoezikovo obuchenie. *Obrazovanie*, 5, pp. 3 – 21. ISSN: 0861-475X.
- VESELINOV, D., 2023. Lingvodidaktologichno poluvekovie. *Chuzhdoezikovo obuchenie-Foreign Language Teaching*, vol. 50, no. 1, pp. 7 – 8 [in Bulgarian]. ISSN 0205–1834 (Print), 1314–8508 (Online) .
- VESELINOV, D., 2024. Lingvodidaktologichni izmerenia na inovativnata obrazovatelna sreda. *Chuzhdoezikovo obuchenie-Foreign Language Teaching*, vol. 51, no. 1, pp. 7 – 9 [in Bulgarian]. ISSN 0205–1834 (Print), 1314–8508 (Online) .
- VESELINOV, D., 2025. Lingvodidaktologiya I izkustven intelekt. *Chuzhdoezikovo obuchenie-Foreign Language Teaching* , vol. 52, no. 1, pp. 7 – 8 [in Bulgarian]. ISSN 0205-1834 (Print), 1314-8508 (Online).
- VUCHEVA, E., 2016. Za neizbezhnoto zavrashthane na gramatikata. *Chuzhdoezikovo obuchenie-Foreign Language Teaching*, vol. 43, no. 1, pp. 20 – 32 [in Bulgarian]. ISSN 0205–1834 (Print), 1314–8508 (Online).

USES OF THE AORIST INSTEAD OF THE IMPERFECT IN MODERN BULGARIAN: A LINGUODIDACTOLOGICAL PERSPECTIVE

Abstract. This paper explores a noteworthy phenomenon in contemporary spoken and written communication in Bulgarian from a linguodidactological perspective (Veselinov 2025), namely, the substitution of the imperfect tense with the aorist in contexts where the imperfect should be used. Taking into account the specifics of imperfect usage, as well as the verb's aspect, person, and number, the study investigates four typical contexts in which this substitution is observed. Expounding these deviations is essential for both native and foreign/second language

teaching of Bulgarian, as it allows learners to recognize, control, and successfully overcome them in their speech. The paper focuses primarily on the teaching and learning of Bulgarian as a foreign/second language.

Keywords: linguodidactology; modern Bulgarian language; imperfect; aorist; perceptual linguistics

✉ **Prof. Krasimira Aleksova, DSc.**

ORCID iD: 0000-0003-3205-9958

WoS Researcher ID: AAA-9132-2021

Sofia University St. Kliment Ohridski

1504 Sofia, Bulgaria

E-mail: krasimira_aleksova@slav.uni-sofia.bg

✉ **Dr. Laska Laskova, Assist. Prof.**

ORCID iD: 0000-0002-6931-9082

WoS Researcher ID: AAG-5094-2019

Sofia University St. Kliment Ohridski

1504 Sofia, Bulgaria

E-mail: laska.laskova@gmail

✉ **Dr. Danka Apostolova, Assoc. Prof.**

ORCID iD: 0000-0002-0629-0411

WoS Researcher ID: ACI-3809-2022

Sofia University St. Kliment Ohridski

1504 Sofia, Bulgaria

E-mail: daapostolova@gmail.com

✉ **Dr. Mihaela Moskova, Assist. Prof.**

ORCID iD: 0000-0001-8004-3075

WoS Researcher ID: HSB-8460-2023

Institute for Bulgarian Language

Bulgarian Academy of Sciences

1504 Sofia, Bulgaria

E-mail: mihaelamoskova@yahoo.com

✉ **Dr. Yana Sivilova, Assoc. Prof.**

ORCID iD: 0000-0002-2259-0246

WoS Researcher ID: HKP-0925-2023

Sofia University St. Kliment Ohridski

1504 Sofia, Bulgaria

E-mail: ianasivilova@abv.bg